

Apsinuodijimai gamtoje

Atšilus orams praleidžiame daugiau laiko gamtoje, todėl pravartu žinoti, prie kokio augalo geriau neleisti mažo vaiko, kuris gali suvilioti gražiomis raudonomis, tačiau nuodingomis uogomis ar žiedais, ką daryti įkandus gyvatei, kuo gali būti pavojingi vabzdžių įgėlimai.

Apsinuodijimai augalais

Augalai gali sukelti įvairių negalavimų – nuo vietinio dirginimo, cheminio nudegimo iki viso organizmo reakcijos, kuri gali pasireikšti pykinimu, vėmimu, širdies veiklos sutrikimu. Kiekvieno augalo poveikis skirtingas ir priklauso nuo jo rūšies, vieni pavojingi juos prarijus, kiti gali pakenkti ir tik prisilietus. Taip pat, ne visos augalo dalys yra vienodai pavojingos.

Paprastasis ricinmedis

Ricinus communis

Labai pavojingas!

Nuodinga augalo dalis: nuodingas visas augalas, daugiausia nuodo – sėklose.
Simptomai: po valandos prasideda pilvo skausmas, vėmimas, pilvo pūtimas, viduriavimas su krauju.

Žalčialunkis

Daphne mezereum

Nuodinga augalo dalis: nuodingas visas augalas.
Sunkiai galima apsinuodyti pakramčius augalo žievės.

Simptomai: prisilietus sukeliami odos ir gleivinės pažeidimai, prarijus patinsta nosiaryklės audiniai, o vėliau prasideda vėmimas ir viduriavimas, vėliau prasideda inkstų nepakankamumas.

Kukmedis

Taxus baccatus

Plačiai naudojamas kaip dekoratyvinis augalas.

Nuodinga augalo dalis: visas augalas, ypač spygliai.

Simptomai: širdies ritmo sutrikimai.

Pupmedis

Laburnum anagyroides

Nuodinga augalo dalis: nuodingas visas augalas.

Simptomai: dėl padidėjusio adrenalino išskyrimo atsiranda sujaudinimas, pykinimas, vėmimas, silpnumas, sunkumas kvėpuojant, svaigimas, išsiplėtę vyzdžiai, koordinacijos sutrikimas.

Durnaropė

Datura stramonium

Nuodinga augalo dalis: visas augalas. Vaikai dažnai apsinuodija žaisdami su įdomiai atrodančiomis durnaropės sėklų dėžutėmis.

Simptomai: išsiplėčia vyzdžiai, sutrinka regėjimas, oda įrausta, tampa karšta ir sausa, išsausėja gleivinės, pakyla temperatūra, sutrinka orientacija, atsiranda sujaudinimas, koordinacijos sutrikimai, gali sutrikti kvėpavimas.

Sosnovskio barštis

Heracleum sosnowskyi

Nuodinga augalo dalis: visas augalas. Šių augalų toksiškumas tiesiogiai priklauso nuo saulės šviesos intensyvumo. Didesnis odos kontaktas su UV spinduliais – didesnis odos pažeidimas. Stipresnis pažeidimas atsiranda ir kai oda yra drėgna.

Simptomai: augalo sultys sukelia sunkius odos pažeidimus ir nudegimus. Iš pradžių oda parausta, niežti, skauda. Per 48 val. susiformuoja vandeningos pūslių, kuris plyšusios virsta ilgai negyjančiomis žaizdomis ir palieka tamsias dėmes net keletą metų. Sultims patekus į akis sukeliamas laikinas ar net ilgalaikis aklumas. Nurijus galimas burnos gleivinės dirginimas, seilėtekis, virškinamojo trakto pažeidimas.

Pakalnutė

Convallaria majalis

Nuodinga augalo dalis: visas augalas, vaikai dažniausiai apsinuodija suvalgę šio augalo uogų.

Simptomai: apsinuodijus paprastai pasireiškia virškinimo trakto sutrikimai (vemiant pasišalina bent dalis suvalgyto augalo, o tai irgi sumažina toksinį poveikį), sunkaus apsinuodijimo atveju sutrinka širdies veikla.

Narcizas

Narcissus spp.

Nuodinga augalo dalis: visas augalas, paprastai apsinuodijama, kai gėlių svogūnėliai per klaidą panaudojami kaip svogūnas.

Simptomai: po 30 minučių prasideda seilėtekis, pasikartojantis priepuolinis vėmimas (paprastai savaime praeinantis per 3-4 valandas), kartais ir viduriavimas. Tokie simptomai pasireiškia sunkaus apsinuodijimo atveju, prarijus bet kokią kiekį augalo svogūnėlio reikia kreiptis į gydymo įstaigą.

Amarilis

Amarylis spp.

Nuodinga augalo dalis: visas augalas, paprastai apsinuodijama, kai gėlių svogūnėliai per klaidą panaudojami kaip svogūnas.

Simptomai: po 30 minučių prasideda seilėtekis, pasikartojantis priepuolinis vėmimas (paprastai savaime praeinantis per 3-4 valandas), kartais ir viduriavimas. Tokie simptomai pasireiškia sunkaus apsinuodijimo atveju, prarijus bet kokį kiekį augalo svogūnėlio reikia kreiptis į gydymo istaigą.

Snieguolė

Galanthus spp

Nuodinga augalo dalis: visas augalas, paprastai apsinuodijama, kai gėlių svogūnėliai per klaidą panaudojami kaip svogūnas.

Simptomai: po 30 minučių prasideda seilėtekis, pasikartojantis priepuolinis vėmimas (paprastai savaime praeinantis per 3-4 valandas), kartais ir viduriavimas. Tokie simptomai pasireiškia sunkaus apsinuodijimo atveju, prarijus bet kokį kiekį augalo svogūnėlio reikia kreiptis į gydymo istaigą.

Aitrusis vėdrynas

Ranunculaceae acris

Nuodinga augalo dalis: visas augalas, jį pažeidus skiriasi gelsvas, stiprus, odą ir gleivines dirginantis skystis.

Simptomai: oda parausta, patinsta, niežti, gali susidaryti pūslelės, o sunkesniais atvejais – atsiveria žaizdos. Patekęs į virškinimo traktą sukelia sunkų žarnyno uždegimą. Pacientas vemia, viduriuoja su krauju. Suvalgius didelį augalo kiekį gali atsirasti sujaudinimas, paralyžius iki kvėpavimo sustojimo, pažeidžiami inkstai.

Puriena

Caltha palustris

Nuodinga augalo dalis: visas augalas, jį pažeidus skiriasi gelsvas, stiprus, odą ir gleivines dirginantis skystis.

Simptomai: oda parausta, patinsta, niežti, gali susidaryti pūslelės, o sunkesniais atvejais – atsiveria žaizdos. Patekęs į virškinimo traktą sukelia sunkų žarnyno uždegimą. Pacientas vemia, viduriuoja su krauju. Suvalgius didelį augalo kiekį gali atsirasti sujaudinimas, paralyžius iki kvėpavimo sustojimo, pažeidžiami inkstai.

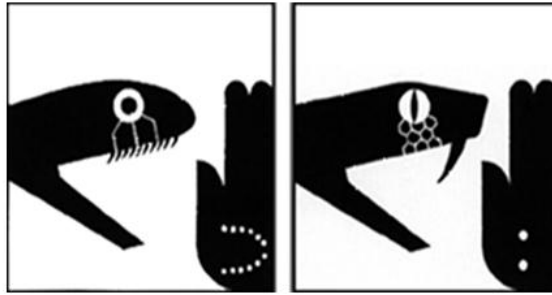

Nuodingi gyvūnai

Dažniausiai įgėlimas sukelia vietinę alerginę reakciją. Įgėlimo vietoje: aštrus skausmas, patinimas, galima išplitusi vietinė reakcija be sisteminio poveikio. Antrinės infekcijos pavojus. Gydytas simptominis: sausas šaltis įgėlimo vietoje ir galūnės pakėlimas mažina tinimą. Galima patepti priešalerginiu tepalu, esant stipriam skausmui išgerti nereceptinių vaistų nuo skausmo. Vabzdžio įgėlimo sukelta alerginė reakcija paprastai praeina savaime net ir be jokio gydymo per kelias dienas ar savaitę. Jei įgelta galvos srityje, veide ar ypač burnoje – dėl kvėpavimo takų užspaudimo pavojus tūnstant aplinkiniams audiniams, būtina kreiptis į gydymo įstaigą. Alergiškiems žmonėms- anafilaksinės reakcijos.

- Vienintelė nuodinga gyvatė Lietuvoje - angis

Angis nėra didelė, ji užauga iki 60-75 centimetrų ilgio ir yra gana sunki, todėl į medį užšliaužti negali, todėl nuo jo ir nekrenta. Patelės didesnės ir tamsesnės už patinus, spalva įvairuoja nuo šviesios smėlio iki tamsiai rudos ir net juodos. Išilgai nugaros vingiuoja ruda ar juoda juosta. Galva plati, trikampė, ant jos yra X formos raštas. Angis – gyvavedė gyvatė, atsiveda nuo 3 iki 20 gyvų jauniklių, kurie savo spalva panašūs į pateles, tik rausvesni.

Lietuvoje gan dažna. Aptinkama drėgnuose miškuose, miško aikštelėse, kirtavietėse, pamiškėse, aukštapelkėse, paežerėse ir vietose, kur auga aukšta žolė. Mėgsta šiltas ir saulėtas vietas. Pasižymi sėslumu: juda aplink savo gyvenamąją vietą 60-100 metrų spinduliu. Žiemoja grupėmis graužikų, kurmių urvuose, po kelmiais. Žiemojimo laikas – nuo rugsėjo ar spalio iki balandžio mėnesio. Anksčiau buvo įprasti pelkėtų vietovių ropliai. Naikinant pelkes, šių gyvačių labai sumažėjo, vietomis tapo retos ar net išnyko.

Minta smulkiais graužikais (pelėnais, pelėmis), driežais, varlėmis, kiaušiniiais. Jaunos paprastosios angys minta mažesniu grobiu – vabzdžiais, kirminais. Žmogaus nepuola, tačiau užminta ar pajudinta gali skaudžiai įgelti. Įkandimas paprastai nėra mirtinas. Gyvatė gelia dantimis, o kaišiodama dvišaką liežuvį uodžia kvapus.

Angis žmogui kerta tik gindamasi ir suleidžia nuodą per danties kanalą. Nuodų kiekis priklauso ir nuo metų laiko, ir nuo to, kiek laiko praėjo nuo ankstesnio nuodų panaudojimo.

Amatoksinas

Žalsvoji musmirė
(*Amanita phalloides*)

Žalsvoji musmirė (*Amanita phalloides*) – daugiausiai mirčių atnešęs augalinės kilmės nuodas. Šiuose grybuose esanti nuodinga medžiaga amatoksinas pasižymi stipriu kepenų veiklą sutrikdančiu poveikiu. Amatoksinas aptinkami ir kituose nuodinguose grybuose: musmirėje (*A. virosa*), smailiažvynėje žvynabudėlėje (*Lepiota aspera*), eglinėje kūgiabudėje (*Galerina marginata*). Net viename grybe esantis nuodo amatoksino kiekis gali būti mirtinas. Šio nuodo savybės nepakinta verdant, kepant, sūdant, džiovinant ir kitaip juos ruošiant ir konservuojant.

Klinika

Laikas	Simptomai
1 diena	6-12 val. slaptasis periodas
2 diena	Vėmimas viduriavimas, pilvo skausmai
3 diena	Pagerėjimas. Laboratoriškai - sunkus kepenų pažeidimas
4 diena	Kraujavimas iš žarnyno. Laboratoriškai - krešėjimo sutrikimai
5-6 diena	Būklė blogėja, trinka sąmonė, dauginis organų pažeidimas

Apsinuodijimas amatoksino turinčiais grybais būdingas ilgas latentinis (slaptasis) periodas (6–48 valandos, vidutiniškai 6–15 valandų) kurio metu jokių simptomų gali nepasireikšti. Po latentinio periodo simptomai pasireiškia staiga – atsiranda stiprus pilvo diegliai, nuolatinis vėmimas, vandeningas viduriavimas, troškulys, pakyla temperatūra.

7 diena

Mirtis

Ligonis įtaria, kad apsinuodijo grybais, bet po to būna remisijos fazė (paprastai trečiąją parą), simptomai lyg ir praeina. Nors savijauta pagerėja, ligonis nustoja vėmti, tačiau laboratoriškai nustatomi sunkaus kepenų pažeidimo požymiai. Kai simptomai atsinaujina ir žmogus kreipiasi pagalbos, dažniausiai jau būna per vėlu. Amanitinai yra labai toksiški, patekę į kraujotaką, ardo kepenų ląsteles (hepatocitus) ir sukelia jų nekrozę. Kraujyje labai padidėja kepenų fermentų, bilirubino. Negydant prasideda masyvus kraujavimas iš virškinimo trakto dėl kepenų pažeidimo sutrikus krešėjimui. Dėl sutrikusios medžiagų apykaitos pažeidžiamos galvos smegenys, sutrinka sąmonė, gali ištikti koma. Vėliau vystosi ūminis inkstų nepakankamumas. Pacientai dažniausiai miršta dėl ūminio kepenų nepakankamumo bei išsivysčiusių komplikacijų.

Giromitrinas

Valgomasis bobausis
(Gyromitra esculenta)

Valgomasis bobausis randamas balandžio – gegužės mėnesiais kerpiniuose pušynuose, kirtavietėse, miškų aikštėse, gaisravietėse. Kepurėlė beformė, vingiuotai raukšlėta, tuščiavidurė, išauga iki 10 cm aukščio ir iki 15 cm pločio, šviesiai ar tamsiai ruda, senesnių vaisiakūnių juodai ruda. Kotas iki 8 cm ilgio, storas, dažniausiai baltas, seno – pilkšvas, rudas. Rudenį (rugsėjo – spalio mėn.) auga rudenis bobausis (Gyromitra infula), kurio kepurėlė šviesiai ruda arba kaštoninė. Labai retai randamas didysis bobausis (Gyromitra gigas) labai panašus į valgomąjį. Bobausiuose randamas toksinas (nuodas) – giromitrinas. Toksinas tirpus vandenyje, atsparus karščiui, tačiau, verdant bobausius virš 10 minučių, iš grybų pašalinama didžioji dalis nuodų. Ruošiant bobausius maistui, grybus derėtų virti 3 kartus po 10-15 minučių, kaskart keičiant vandenį, nes nuoviras išlieka nuodingas. Pasitaiko atvejų, kai apsinuodijama iš kvapnaus grybų nuoviro paruošus sriubą. Džiovinami bobausiai turi būti gerai vėdinamoje, negyvenamoje patalpoje. Nuodas itin lakus, jis ir nulemia malonų ir stiprų bobausių kvapą (aprašomi inhaliaciniai apsinuodijimai, prisikvėpavus verdamų grybų garų).

Pirma pagalba:

Nuodų prarijus

Jei žmogus sąmoningas, duokite išgerti stiklinę paprasto vandens. Vaikui vandens kiekį apskaičiuokite pagal svorį, po 5 ml kilogramui kūno masės. Nei vaikui, nei suaugusiajam negirdykite daugiau nei stiklinę vandens, nes galite išprovokuoti vėmimą. Kartais apsinuodijus tai gali būti labai pavojinga.

Nuodams patekus ant odos

Nuvilkite suterštus drabužius, nuimkite papuošalus, odą plaukite tekančiu vandeniu 15–20 minučių, jei ji nepažeista – su muilu. Nenaudokite neutralizavimo priemonių nusideginus rūgštimis ar šarmais.

Nuodams patekus į akis

Nedelsiant išimkite kontaktinius lęšius, pažeistą akį plaukite tekančiu vandeniu 15-30 minučių. Akies vokus būtina pakelti, kad būtų gerai išplauta ragena ir junginės maišas. Dirginimui neišnykus kreipkitės į akių gydytoją arba artimiausią gydymo įstaigą.

Nuodų įkvėpus

Kuo greičiau atidarykite langus, apsinuodijusį išveskite ar išneškite į gryną orą. Atminkite, kad bandydami teikti pagalbą galite apsinuodyti patys.

- ✿ Patikrinkite savo sodą (ir ypač nežinomą teritoriją), prieš leisdami vaikui jame žaisti.
- ✿ Pasidomėkite Jums nežinomais augalais ir grybais, paaiškinkite vaikams, kodėl negalima jų valgyti.
- ✿ Namuose auginami nuodingi augalai turi būti vaikams nepasiekiamoje vietoje.
- ✿ Žinokite visų namuose ir sode auginamų augalų pavadinimus, pasiskaitykite apie juos, kad žinotumėte, kurie jų nuodingi ir kelia pavojų vaikams. Greičiausiai juos atpažinsite naudodami botaninį pavadinimą.
- ✿ Pirkdami naują augalą pasiteiraukite jo botaninio pavadinimo ir jį užsirašykite.

Nepamirškite, bet kokios apsaugos priemonės laikui bėgant darosi neveiksmingos, labai svarbu kuo anksčiau pradėti vaiką mokyti paklausti, ar daiktas valgomas, paaiškinti, kodėl svarbu neimti chemijos priemonių.

Informaciją parengė Visuomenės sveikatos stiprinimo skyriaus visuomenės sveikatos specialistė, vykdanči visuomenės sveikatos stiprinimą Alma Mikalauskienė